

**ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԵՎՐՈՊԱՅՈՒՄ.**

**«ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԹՅՈՒՐՔՅՈՒՆԵՐԻ» ՈՐՈՇ
ԹԵՄԱՏԻԿ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

Բանալի բառեր (Keywords). *Գերմանիայի թուրքական համայնք, միգրանտական գրականություն, «գերմանական» թյուրքյուններ, ինքնության փոխակերպում, թեմատիկ առանձնահատկություններ*

Մեր օրերում Գերմանիայի թուրքական համայնքն իր ուրույն կենցաղով ու ավանդույթներով դարձել է գերմանական հասարակության անբաժանելի մասը, իսկ երկրի քաղաքական, մշակութային, տնտեսական ամենահայտնի գործիչների ցուցակներում ավելի ու ավելի հաճախ ընդգրկվող թուրքական անունները՝ սովորական երևույթ: Այս պարագայում թուրքական համայնքի պատմության, մշակույթի նկատմամբ հետաքրքրության աճն էլ զարմանալի չէ: Գերմանաբնակ թուրքերին նվիրված պատմական, քաղաքագիտական, սոցիոլոգիական ուսումնասիրությունների կողքին իրենց տեղն ունեն նաև թուրքական համայնքի գրականությանը նվիրված աշխատությունները, քանի որ գաղտնիք չէ, որ գրականությունն ու մասնավորապես ժողովրդական բանահյուսությունը գրեթե միշտ ճշգրտորեն արտացոլում են ժամանակաշրջանի ոգին, գոյություն ունեցող սոցիալական խնդիրները, հասարակությանը հուզող երևույթները:

Գերմանիայի թուրքական գրականության մեջ էլ ներկայացված է համայնքի համար արդիական խնդիրների ողջ սպեկտրը: Հարկ է նշել սակայն, որ չնայած վերջին շրջանում ակտիվացած հետազոտություններին, գեղարվեստական գրականությանը, դրա զարգացման հիմնական փուլերին, թե-

մատիկ ու ժանրային առանձնահատկություններին նվիրված հիմնարար աշխատանքներ գրեթե չկան, իսկ Գերմանիայում ստեղծված բանահյուսական ստեղծագործությունները ընդհանրապես չեն արժանանում մասնագետների ուշադրությանը: Մինչդեռ, օրինակ Գերմանիայում գրված «թյուրքյուները»՝ ժողովրդական մանիները արժանի են ուսումնասիրության, եթե ոչ իրենց գեղարվեստական արժեքի, ապա դրանցում արծարծվող թեմաների բազմազանության, համայնքի համար կարևորության և արդիականության պատճառով:

Ժողովրդական երգեր-«թյուրքյուները» թուրքական բանահյուսության մեջ լայն տարածում ունեն: Սովորաբար եռատող կամ քառատող հանգավորված տներից կազմված թյուրքյուներն անդրադառնում են մարդու կյանքի բոլոր ոլորտներին՝ բովանդակային առումով ընդգրկելով թեմաների ամենալայն շրջանակ՝ կենցաղին ու ընտանիքին նվիրված երգերից մինչև կրոնական, հայրենասիրական, սիրային և անգամ բանտային երգեր¹: Այս ընգրկուն ցանկում իրենց կարևոր տեղն ունեն նաև հայրենիքն ու ընտանիքը հեռվում թողած մարդկանց կյանքին, նրանց տառապանքներին վերաբերող պանդխտության երգերը²: Ուստի օրինաչափ է, որ օտարության մեջ հայտնված թուրք-աշխատողները, որոնց թվում կային նաև բանվոր դարձած աշուղներ ու ժողովրդական բանաստեղծներ, իրենց «գասարբայթերական» առօրյան դարձրել են «թյուրքյուների» թեմա՝ օգտագործելով երգերը որպես ծանր աշխատանքային օրերից հետո լիցքաթափվելու, խորթ միջավայրում գոյատևելու, սեփական հույզերը ինչ-որ կերպ արտահայտելու միջոց:

«Գերմանական թյուրքյուները» նման են թուրքական համայնքի յուրօրինակ տարեգրության՝ ուշագրավ կերպով ար-

¹ Боролина И., Турецкая народная песня/ Тюркские литературы и фольклор, М., 2004, стр.67.

² Նույն տեղում, էջ 64:

տացույելով դրա զարգացման հիմնական փուլերը, համայնքային պատմության առանցքային իրադարձությունները: Հատկանշական է, որ «թյուրքյուների» քանակի աճը կամ նվազումը ևս ուղիղ համեմատական է համայնքում տիրող ընդհանուր տրամադրվածությանը. համեմատաբար հանգիստ շրջաններում դրանք պակասում են, իսկ այնպիսի բեկումնային փուլերում, ինչպիսին էին օրինակ 1973 թ. հյուր-աշխատողների վերաբերյալ թուրք-գերմանական միջպետական պայմանագրի կասեցումը կամ 1990-ականների կեսերին ազգայնական խմբավորումների կողմից թուրքերի վրա կատարած հարձակումները՝ ավելանում: Բնական է նաև, որ համայնքի ձևավորումից անցած հիսուն տարվա ընթացքում թուրքերի համար խնդիրների առաջնահերթության փոփոխմանը զուգահեռ փոփոխվել են նաև «թյուրքյուների» թեմաները. տարիների ընթացքում հայրենիքի կարոտին, վերադարձի երազանքին նվիրված երգերը վերածվել են լեզվի, մշակույթի պահպանման խնդիրներին վերաբերող երգերի: Հարկ է նշել, որ այս փոխակերպումը հատուկ է ոչ միայն ժողովրդական ստեղծագործություններին, այլ նաև գեղարվեստական գրականության գործերին: Ընդ որում, գրականության երկու ոլորտներում նույն ժամանակահատվածում արժարժվող խնդիրները օրինաչափորեն համընկնում են: Ժողովրդական և գեղարվեստական գրականության հեղինակների նախընտրությունները համընկնում են նաև ստեղծագործությունների լեզվի ընտրության հարցում: Եթե առաջին թուրք գրողները գրում էին գրեթե բացառապես թուրքերենով և թուրքական լսարանի համար, ապա 80-ականների վերջից գերմանալեզու գրականությունը սկսում է գերակշռել: Նմանապես ի սկզբանե աշուղները ստեղծագործում էին թուրքերենով, 1980-ականների կեսերից առաջ եկան խառը գերմաներեն-թուրքերեն գրված «թյուրքյուներ», իսկ ավելի ուշ գեր-

մաներեն «թյուրքյունները» սկսեցին ավելի ու ավելի մեծ տարածում գտնել:

Անդրադառնալով «թյուրքյունների» թեմատիկ առանձնահատկություններին՝ նշենք, որ դրանք որպես կանոն նվիրված են լինում ոչ թե մեկ կոնկրետ խնդրին, այլ իրենց մեջ արտացոլում են տվյալ պահին արդիական խնդիրների ողջ բույլը: Այսպես, 1960-ականներից մինչև 70-ականների կեսերը դրանց հիմնական թեմաները հայրենիքի կարոտն ու օտար միջավայրում հարմարվելու բարդությունն էր: «Թյուրքյուններում» արտացոլված է նաև այն մեծ հիասթափությունը, որ սպասում էր «արևմտյան դրախտի» փոխարեն գերմանական գործարաններում հայտնված թուրք-աշխատողներին: Նոր միջավայրում ինտեգրմանը խոչընդոտող կարևորագույն գործոնը՝ լեզվի չիմացությունը ևս բազմաթիվ «թյուրքյունների» թեմա է դարձել: Օրինակ, աշուղ Հասան Յըլզմազի «Գերմանիայից մի նամակ ուղարկեցի» «թյուրքյուի» հիվանդ հերոսը գերմաներեն չիմանալու պատճառով չի կարողանում իր վիճակը բացատրել.

*...Geniş olur Almanya'nın yolları
Nasıl iştir anlaşılmaz dilleri
Lajın են, Գերմանիայի ճանապարհները
Ինչպես կլսի անհասկանալի լեզուները³:*

Խնդրին մեկ այլ անդրադարձ է աշուղ Ռըզա Թաների «թյուրքյուն».

*... Ulan Almanca germanca ...
Konuşup anlayamadım seni
Boğazımda laflar tıkanır kalır
Meister başlar dır dır dır...*

³ Öztürk A.O.,Göçmen Edebiyatı Olarak Almanya Türküleri Üzerine, <http://www.turkuler.com/yazi/gocmenedebiyati.asp>

*Էյ դու, գերմաներեն-մերմաներեն
Չկարողացա քեզ հասկանալ
Բառերը կոկորդուսս խցանվում մնում են
Վարպետը սկսում է դըռ-դըռ-դըռ⁴*

«Թյուրքյուններում» ի հայտ եկող կարևոր ու առանցքային կերպար է գործարանում բանվորների անմիջական ղեկավարը «վարպետը», ով թուրք բանվորների համար հաճախ հանդիսանալով Գերմանիայի մարմնացում՝ դառնում է բողոքների թիրախ, արժանանում քննադատության, երբեմն նույնիսկ վիրավորանքների և հայհոյանքների տեսքով.

*Karakter sıfıra inmiş
İnsanlıktan geri kalmış
Yapmadıkları kalmamış
Hiç utanmaz meisterler
Umutlanılmaz fınalıyorlari nünün
Umarıqlıqların nçhünç çունեն
Էլ չմնաց մի վատություն
Որ չանեն այդ անամոթ վարպետները*

(Մուսթաֆա Չիֆթչի)⁵

*Almanya dedikleri
Domuzdur yedikleri
Bizi çok hırpalıyor
Meister inekleri
İnq են ուտում
Գերմանիա ասվածում
Ու մեզ տանջում
Կով-վարպետները*

(Մեթին Թյուրքոզ)⁶

⁴ Sever M., Ahlaklı, zeki ve çalışkan Türk işçisi!, <http://www.sabah.com.tr/Pazar/Yazarlar/sever/2011/04/17/ahlakli-zeki-ve-caliskan-turk-iscisi>

⁵ Öztürk A.O., նշված աշխ.:

Թուրք-աշխատողներին տարօրինակ է թվում ամեն ինչ, անգամ ուտելիքները: Աշուղ Մեթին Թյուրքոզի երգերից մեկում հանդիպում ենք հետևյալ տողերին.

*Yemek listeleri şöyle
Her gün yerler patatesi
Domuz eti, at eti
Yılan eti, it eti
Kaplumbağa, kurbağa
Sümüklüböcek tospağa,
Hayvanların sülalesi
Կերակրացանկը հետևյալն է
Ամեն օր ուտում են կարտոֆիլ
Խոզի միս, ձիու միս
Օձի միս, շան միս
Կրիա, գորտ, խխունջ
Կենդանիների ցեղ⁷*

Դժվարություններին ու հիասթափություններին գումարվում է հայրենիքի և հայրենիքում մնացած ընտանիքի կարոտը: Աշուղ Հասանի մի երգում ասվում է.

*Trenin yolları demir değil mi?
İşçiye verilen emir değil mi?
Silaya kavuşmak nasip değil mi?
Mezarım yad elde kaldı neyleyim?
Գնացքի ռելսերը երկաթից չէ՞ն
Բանվորին տրվածը հրաման չէ՞
Հայրենիք վերադառնալը վիճակված չէ՞
Գերեզմանս օտար ափում մնաց, ի՞նչ անեմ⁸*

⁶ Նույն տեղում:

⁷ <http://mutlukizilbuga.blogspot.com/2014/01/almanyada-neler-var.html>

⁸ Öztürk A.O., նշված աշխ.:

Միևնույն ժամանակ «թուրքյուններում» հնչում են հայրենիք վերադառնալու կոչեր.

*Çiftçi dön git sarıl kara sapana
Yeter köle olduğun Almanya
Գյուղացի՛ վերադարձիր, գնա փարվի քո հողին,
Հերիք ինչքան գերմանացու ստրուկը եղար⁹*

*Kemteri halktandır halkın ozanı
Geç anladık bize kuyu kazanı
İşte budur Almanya'nın düzeni
Yurda dön gardaşım yurda
dön yurda.
Քեմթերին ժողովրդից է, ժողովրդի աշուղն է,
Ուշ հասկացանք մեզ համար փոս փորողին
Մա է ահա Գերմանիայի կարգը
Հայրենիք վերադարձիր
եղբայր, հայրենիք¹⁰*

Այս կոչերը սակայն այդպես էլ իրականության չվերածվեցին: «Հայրենիք վերադառնալու» մասին դատարկ կոչերն էլ լոկ կոչեր մնացին. թուրքերը չէին շտապում թողնել իրենց համեմատաբար կայուն աշխատանքն ու վերադառնալ գործազրկությունից ու բազմաթիվ այլ խնդիրներից տառապող Թուրքիա: Ահա թե ինչու 1973 թ. աշխատուժի միջպետական պայմանագրի կասեցումն ու հետագա տարիներին ամենատարբեր միջոցներով թուրքերի ներգաղթի դադարեցումը և միգրանտներին հայրենիք վերադարձնելու փորձերը բուռն դժգոհություն առաջացրին ու հիմք դարձան գերմանացիների անշնորհակալությունն ու երախտամոռությունը նկարագրող

⁹ Նույն տեղում:

¹⁰ <http://www.izedebiyat.com/yazi.asp?id=3908>

«թյուրքյունների» համար: Մեջբերենք աշուղ Հայդար Քորքմազի հետևյալ տողերը.

*Yenilip yıkılan bir enkaz gibi
Yaratıp da tekrar kurduk sonunda
Bunca emeğimiz hiçe sayıldı
Ausländer raus olduk sonunda
Պարտված, կոտորված ավերակների էին նման
Վերակառուցեցինք ի վերջո
Բայց մեր այդքան աշխատանքն անտեսվեց,
Օտարերկրացիներին դուրս վոնդեցին ի վերջո¹¹*

Պատահական չեն աշուղ Մեթին Թյուրքոզի «թյուրքյուններից» մեկի կրկներգի խոսքերը.

*...Alamanya, Alamanya
Benden aptal bulaman ya
Alamanya Alamanya
Türk işçisi gibi bulaman ya
... Գերմանիա, Գերմանիա
Ինձնից հիմար չես կարող գտնել,
Գերմանիա, Գերմանիա
Թուրք բանվորի նման չես կարող գտնել¹²*

«Թյուրքյունների» հեղինակները երգերում դիմում են կոնկրետ մարդկանց, մասնավորապես երկրի ղեկավարությանը.

*Helmuth Kohl und Strauß
Wollen Ausländer raus
Biz de insan değil miyiz
Severek yaşamak varken
Şimdi bir de vize çıktı*

¹¹ www.nevsehir.web.tr

¹² http://www.youtube.com/watch?v=0Ck_I0BYqY0

*Nice gönülleri yıktı
 Gurbetçiler dertten bıktı
 Gülererek yaşamak varken.
 Հելմուտ Քոլը և Շտրաուսը
 Ցանկացան դուրս վռնդել օտարերկրացիներին
 Մենք էլ մարդ չե՞նք
 Եթե հնարավոր է սիրով ապրել
 Այժմ էլ վիզան դուրս եկավ
 Ինչքան սրտեր կոտրեց
 Պանդուխտները հոգնեցին վշտերից
 Մինչդեռ հնարավոր է ուրախ ապրել¹³*

Դժգոհությունն ու խորը վրդովմունքը ստիպում են աշուղներին գերմանական իշխանություններին նույնականացնել ֆաշիստների հետ, ավելին՝ թափանցիկ ակնարկներ անել Հոլոքոստի վերաբերյալ: Այդ նույն համատեքստում թուրք աշուղները չեն զլանում հայտարարել, որ Գերմանիայի պատմության վրա «սև բիծ կա»:

*Âşığın dedikleri
 Doldurduk gedikleri
 Türkleri geri yolluyor
 Hitler'in köpekleri.
 Ինչպես աշուղն է ասել
 Փակեցինք բացերը
 Սակայն թուրքերին հետ են ուղարկում
 Հիտլերի շները*

(Մերթին Թյուրքոզ)¹⁴

*Fırınlar yaktığın çağa doğru mu?
 Yolculuk nereye Alman efendi?
 Kasaplık yaptığın çağa doğru mu?*

¹³ <http://www.avsarobasi.com/forum/index.php?topic=10564.25:wap2>

¹⁴ Öztürk A.O., նշված աշխ.:

*Yolculuk nereye Alman efendi?
 Hitler de küçüktü sonra büyüdü
 Kurdu orduları aldı yürüdü.
 İnsanlık üstünde kurşun eridi
 Yolculuk nereye Alman efendi?
 Senin tarihinde kara leke var
 Silmeye çalıştın bu güne kadar,
 İster misin Nazizm dirilsin tekrar?
 Yolculuk nereye Alman efendi?
 Ո՞ր ես գնում պարոն գերմանացի,
 Գուցե դեպի գազի վառարանների դամանակները
 Ո՞ր ես գնում պարոն գերմանացի,
 Գուցե մսագործ եղած դամանակները
 Հիալերն էլ փոքրիկ էր, հետո մեծացավ,
 Զորք ստեղծեց, առաջ ընկավ
 Մարդկության դեմ պատերազմեց
 Ո՞ր ես գնում պարոն գերմանացի,
 Պատմությանդ վրա սև բիծ կա
 Փորձում էիր մաքրել մինչ օրս,
 Ուզում ես կրկին նացիզմը վերադառնա՞,
 Ո՞ր ես գնում, պարոն գերմանացի¹⁵*

Գերմանական իշխանությունների անհանդուրժողական քաղաքականությունն ու հասարակության ընդգծված բացասական վերաբերմունքը հանգեցնում են աշուղներին այսպես կոչված դարավոր գերմանա-թուրքական բարեկամության մասին հոռետեսական մտորումների.

*Tarihten öğretiler Türk-Alman dostluğunu
 Sosyal anlaşmalarla gösterdi boşluğunu
 Çoluk-çocuk perişan gör hayat hoşluğunu
 Unutmak tabir mi ki şu Alman puştluğunu*

¹⁵ <http://www.milliyet.com.tr/2008/02/22/yazar/pulur.html>

*Մեզ դասավանդել են թուրք-գերմանական
բարեկամության մասին
Սոցիալական պայմանագրերը ցույց տվեցին դրա
դատարկությունը
Երեխաները անօթևան մնացին, սա է կյանքի ծաղրը
Հնարավո՞ր է մոռանալ այս գերմանական մանկապղծությունը
(Մեթին Թյուրքոզ)¹⁶*

1980-ականների կեսերից սակայն ժողովրդական բանահյուսության մեջ, ինչպես և արձակում այս թեմաները սկսում են կամաց-կամաց իրենց տեղը զիջել մշակույթների բախման ու համատեղ գոյատևման, ինքնության պահպանման հարցերին: Այս շրջանում գեղարվեստական գրականություն մուտք գործած արձակագիրներն իրենք իրենց կոչում էին «հիվանդ, անտուն» սերունդ ու գրում երկու լրիվ տարբեր մշակույթների խառնաշփոթում իրենց ես-ը պահպանելու մասին: Ժողովրդական պոետներն էլ այս շրջանում գտնվում են նորի և հնի, ավանդականի ու եվրոպականի խաչմերուկում.

*Yurdumuzda Almanyalı
Almanya'da yabancıyız
Bir garib vatandaşız
Ne kardeşiz ne bacı
Հայրենիքում գերմանացի
Գերմանիայում օտարական ենք
Մի տարօրինակ քաղաքացի ենք,
Ոչ եղբայր ենք, ոչ էլ քույր¹⁷*

¹⁶ Öztürk A.O., նշված աշխ.:

¹⁷ Նույն տեղում:

*Bir adımız Alamanya beyleri
Bir adımız Anadolu yabanı
Döner şeritlere dişli çark olduk
Daha bırakmadan kara sabanı
Մեկ մեզ ասում են Գերմանիայի պարոններ
Մեկ ասում են Անատոլիայի օտարներ
Դեռ չփոխած հողն ու արորը
Պտտում ենք պտուտակները մենք
(Զյուլֆյու Լիվանելի)¹⁸*

*Helmut diyor pis yabancı
Turgut diyor Alamancı
Bir gün çekip gitsek burden
İşe alır mı Sabancı...
Հելմուտն ասում է կեղտոտ օտարական
Թուրգութն ասում է գերմանացի
Թե որ գնանք մի օր այստեղից
Տեսնես Սաբանջըն մեզ գործ կտա
(Դերդիյոքլար)¹⁹*

Գերմանիայում բազմամշակութայնության գաղափարախոսության ընդունումը, թուրքերին քաղաքացիության իրավունք շնորհելը, որ կարծես թե պետք է մեղմացնեին հակասություններն ու նպաստեին ինտեգրմանը, հակառակ արդյունքը տվեցին: Այդ մասին է վկայում, օրինակ, ներքոհիշյալ «թյուրքյուն», որը ստիպում է մտածել եվրոպական արժեքների անսասանության մասին և հասկանալ, որ Եվրոպայի իսլամականացման ու դրա արդյունքում կործանման կանխատեսումներն իրականությունից հեռու չեն:

¹⁸ <http://www.lyricskid.net/lyrics/zulfu-livaneli-lyrics/alamanya-beyleri-lyrics.html>,
<http://www.zapkolik.com/video/zulfu-livaneli-alamanya-beyleri-515433>

¹⁹ <http://www.ozturk.de/kose.php?id=160>

*Almanca bilmem, ben Türküm, ama cebim hep dolu
Almanya herşeyin üstündesin, çocuk parası çok alâ
Çalışmaya ne hacet, yaparsın çocuğu, erkeklik öldü mü?
Almanya her şeyin üstündesin, ne de güzel bu türkü
Eyvallah Kızıllar, eyvallah Yeşiller, bizi getiriyorlar dile
Hıristiyan Demokratın vermediğini biz çoktan aldık bile
Seçim sandığına gidersek, elimizde seçmen kağıdı
Almanya herşeyin üstündesin, sen bizim olacaksın.*

*Թուրք եմ, գերմաներեն չգիտեմ, բայց գրպանս լիքն է միշտ,
Գերմանիա ամեն ինչից վեր ես, երեխայի նպաստը շատ է
Ինչ կարիք կա աշխատելու, երեխա ծնիր, տղամարդկությունը
հո չի մահացե՞լ,*

*Գերմանիա ամեն ինչից վեր ես, ինչ էլ գեղեցիկ է երգս
Շնորհակալություն կարմիրներին, կանաչներին, մեր
խնդիրները օրակարգ բերեցին,*

*Այն ինչ Քրիստոնյա Դեմոկրատներ չեն տվել մենք վաղուց ենք
վերցրել*

*Եթե գնանք ընտրության, ձեռքերումս ընտրաթերթիկ
Գերմանիա ամեն ինչից վեր ես, դու մերն ես դառնալու։²⁰*

Փաստենք, որ 90-ականների կեսերից «թյուրքյուները» Գերմանիայում սկսեցին իրենց տեղը կամաց-կամաց զիջել փոփ-մշակույթի ավելի արդիական ձևերին, օրինակ ռեփին, սակայն դրա հետ մեկտեղ այսօր էլ շարունակում են հայտնվել նոր երիտասարդ անուններ, որոնք փորձում են պահպանել եղած ավանդույթներն ու «թյուրքյունների» միջոցով վառ պահել գերմանաբնակ թուրքերի արդեն չորրորդ սերնդի ինքնազիտակցությունը:

Ամփոփելով, նշենք, որ «թյուրքյուները» Գերմանիայի թուրքական համայնքի մշակույթի կարևոր մասնիկն են: «Թյուրքյունները» որպես Գերմանիայում թուրքական 50-ամյա ներկայության հայելիներ խոր ու բազմակողմանի ուսումնա-

²⁰ Öztürk A.O., նշված աշխ.:

սիրության կարիք ունեն, քանի որ դրանց վերլուծությունը հնարավորություն կտա ավելի ակնառու ներկայացնել թե՛ արտաքին աշխարհի, թե՛ ինքնաընկալման տարբերությունները գերմանաբնակ թուրքերի սերունդների միջև, հասկանալ համայնքի էվոլյուցիայի առանձնահատկությունները:

ТУРЕЦКИЙ ФОЛЬКЛОР В ЕВРОПЕ: О НЕКОТОРЫХ ТЕМАТИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЯХ «НЕМЕЦКИХ ТЮРКЮ»

Наира Погосян

(резюме)

Имеющие широкое распространение в турецкой культуре народные песни-тюркю являются важной частичкой жизни турецкой общины Германии. Разнообразная тематика тюркю отражает самые важные проблемы каждого периода становления общины, чаяния и надежды ее членов. Поэтому их всесторонне исследование даст возможность более полно представить различия в самосознании и восприятии внешнего мира у разных поколений немецких турок, понять особенности эволюции общины.